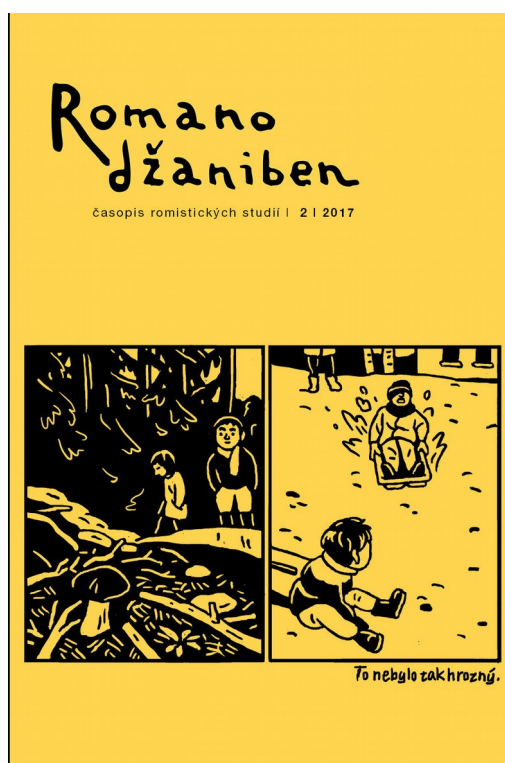
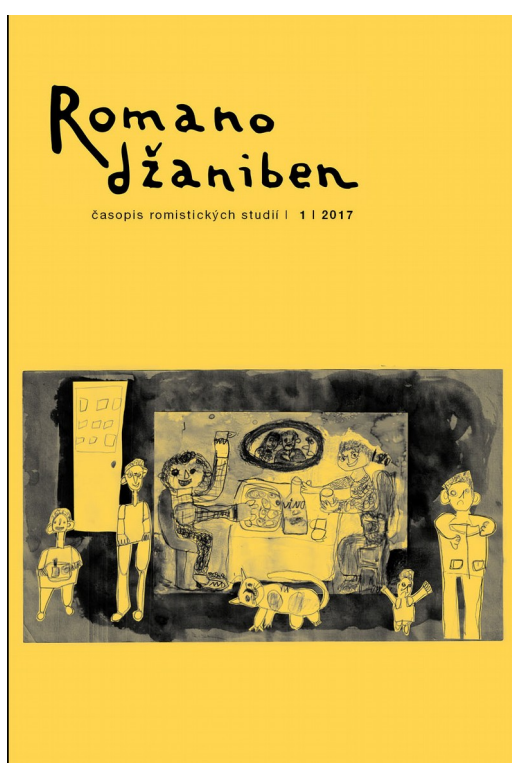

Romano džaniben

VÝROČNÍ ZPRÁVA ZA ROK 2017

Biskupcova 1866/85
130 00 Praha 3
IČO: 62941305 DIČ: CZ 62941305
č. ú. ČSOB 161582339/0300
ředitelka spolku: Mgr. Lada Viková
email: dzaniben@email.cz
www.dzaniben.cz

Obsah výroční zprávy

Obsah	2
Spolek Romano džaniben	3
Časopis Romano džaniben	4
Historie časopisu	4
Současnost časopisu	4
Složení výkonné redakce 2017	5
Redakční rada časopisu Romano džaniben	5
Struktura časopisu	7
Personální zázemí spolku 2017	8
Časopis Romano džaniben v roce 2017	10
Romano džaniben – 1/2017	12
Romano džaniben - 2/2017	13
Financování časopisu	16
Další aktivity spolku v roce 2017	17
Romské texty on-line a jejich využití ve výuce	18
Romistické utopie	21
Dějiny Romů ve výuce	24
Propagace	28
Zhodnocení roku 2017	29

Spolek Romano džaniben

Posláním spolku Romano džaniben je rozšiřovat povědomí o historii, jazyce a kultuře Romů mezi odbornou i širokou veřejností především prostřednictvím publikační a vzdělávací činnosti, a přispívat tak k překonávání bariér plynoucích ze vzájemné neznalosti.

Historie spolku, dříve sdružení, sahá do roku 1994, kdy přední česká indoložka a romistka Milena Hübschmannová se svými přáteli založila Nadaci Romano džaniben. Ta od roku 2005 do roku 2013 existovala pod názvem o. s. Romano džaniben a k 1. 1. 2014 se stala spolkem.

Téměř výhradní činností Romano džaniben bylo do roku 2005 vydávání stejnojmenného časopisu romistických studií, od roku 2005 se pak věnuje i dalším projektům, většinou edičního a vzdělávacího charakteru.

Časopis Romano džaniben

Časopis romistických studií

Časopis Romano džaniben je jediným recenzovaným periodikem v Česku, které se systematicky věnuje jazyku, historii a kultuře Romů v nejširším slova smyslu. Snaží se publikovat podložené a fundované informace z celého spektra humanitních oborů. Vedle odborných textů věnuje Romano džaniben prostor i autorské tvorbě romských literátů, portrétům romských osobností a umělců, recenzím a anotacím odborné romistické literatury a beletrie romských autorů.

Historie časopisu

U zrodu tohoto romistického časopisu v ČR stála doc. Milena Hübschmannová, zakladatelka romistiky na FF UK v Praze, se svými přáteli. Ti se také na podobě časopisu výrazně podíleli, jmenovitě (řazeno abecedně): Zbyněk Andrš, Ruben Pellar, Hana Šebková, Anna Žigová a Edita Žlnayová. Skladba Redakční rady a technické redakce se v průběhu let obměňovala. Časopis vychází nepřetržitě od roku 1994, do roku 2002 měl čtvrtletní periodicitu, jednotlivá vydání čítala v průměru 100 stran. Výraznější změny zaznamenal časopis v roce 2002, kdy o. s. Romano džaniben začalo na jeho vydávání spolupracovat s nakladatelstvím G plus G. Od té doby časopis vychází pololetně v průměru o 170 stranách a má současnou grafickou podobu, od prvního čísla roku 2012 pouze došlo k návratu k původnímu, menšímu formátu. Milena Hübschmannová redakci časopisu vedla celých 11 let do roku 2005, kdy tragicky zahynula, a šéfredaktorství na následující 3 roky převzal Peter Wagner. V roce 2009 se ho ujaly Jana Kramářová a po ní Eva Zdařilová, která v roce 2011 odešla na mateřskou dovolenou. Ta vedení redakce předala Pavlu Kubaníkovi a Heleně Sadílkové. Od podzimu 2013 je ředitelkou sdružení, resp. spolku Lada Viková.

Současnost časopisu

V roce 2010 byl časopis zařazen na seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik spravovaný Radou pro vědu a výzkum. Kromě publikování odborných recenzovaných článků se ale na podobě časopisu nic jiného nemění: Romano džaniben i nadále otiskuje také popularizační články přístupné nejširší veřejnosti, aby tak zůstal informační, referenční a diskusní platformou pro celou řadu profesních skupin a především pro Romy samotné.

V roce 2016 byl celý archiv časopisu od roku 1994 až po současnost digitalizován a on-line zveřejněn na webu spolku. Nejnovější dva ročníky časopisu jsou vždy přístupné pouze našim předplatitelům, starší čísla si v PDF může stáhnout z našich webových stránek kdokoli.

Složení výkonné redakce v roce 2017:

Šéfredaktoři: Pavel Kubaník, Helena Sadílková

Redaktoři: Lada Viková

Technické redaktorky: Eva Zdařilová, Jiřina Stolařová Kuklová

Redakční rada časopisu Romano džaniben:

Redakční rada časopisu zodpovídá za jeho odbornou a obsahovou stránku. Její členové jsou vybíráni dle svého působení a erudice v jednotlivých vědeckých oblastech, do kterých romistika zasahuje. Redakční rada časopisu navrhuje členy Odborné poradní a konzultační skupiny, kteří jsou odpovědní za recenzování zaslaných příspěvků a jejich doporučení či nedoporučení k publikování. Konečné rozhodnutí o publikování však je na členech rady.

Redakční rada se schází minimálně jednou ročně a na tomto setkání projednává a schvaluje další směřování časopisu a ediční plán.

Členové:

Mgr. Michael Beníšek

Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha

Jan Červenka, Ph.D.

Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha

Viktor Elšík, Ph.D.

Ústav obecné lingvistiky, FF UK Praha

Mgr. Lucie Fuková

t. č. na mateřské dovolené

PhDr. Jana Horváthová
Muzeum romské kultury v Brně

PhDr. Anna Jurová, CSc.
Spoločenskovedný ústav Slovenskej akadémie vied

PhDr. Arne B. Mann, CSc.
Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Alexander Mušinka, Ph.D.
Ústav rómskych štúdií

Tatiana Podolinska, Ph.D.
Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Helena Sadílková, Ph.D.
Seminář romistiky, Katedra středoevropských studií, FF UK Praha; Ústav
soudobých dějin Akademie věd ČR; Romano Džaniben, z.s.

Mgr. Lada Viková
Katedra sociální a kulturní antropologie, FF Univerzita Pardubice; Romano
Džaniben, z.s.

Dipl.-Phys. Peter Wagner
bývalý šéfredaktor Romano Džaniben

Struktura časopisu

RECENZOVANÁ ČÁST

Od roku 2009 minimálně polovinu časopisu tvoří vědecké články odborníků působících na poli celé řady vědních oborů, z nichž je možno nahlížet na historii, kulturu a jazyk Romů. Jejich odbornou úroveň a vědecký přínos před publikováním zhodnotí nezávisle na sobě dva recenzenti.

Příspěvky do recenzované části časopisu podléhají před publikováním recenznímu řízení. Texty jsou po přijetí redakcí a po vyhodnocení formálních náležitostí šéfredaktorem anonymizovány a předány k posouzení dvěma odborníkům. Odborníci jsou vybíráni podle zaměření posuzovaného textu z okruhu Redakční rady nebo Odborné poradní a konzultační skupiny. Vypracované posudky příspěvky k publikování doporučí, doporučí po přepracování nebo nedoporučí. V případě nejasností je text předán k posouzení ještě třetímu recenzentovi.

NERECENZOVANÁ ČÁST

V časopise i přes odborné zaměření zůstávají nadále zachovány níže uvedené rubriky. V České republice totiž dosud nevychází jiné periodikum, které by pravidelně věnovalo rozsáhlejší prostor memorátům především z období II. světové války, textům psaným v romštině, prezentaci romských osobností a recenzím a anotacím romistické literatury. Redakce časopisu Romano džaniben přitom publikování tohoto typu textů a informací považuje za stejně zásadní jako je přinášení nových vědeckých poznatků, a proto jim i do budoucna bude věnovat stejnou péči.

Literatura

V této rubrice jsou pravidelně zveřejňovány autorské texty zavedených nebo začínajících romských spisovatelů. V případě autorů píšících romsky jsou jejich texty publikovány vždy v originále s českým nebo slovenským překladem, díla psaná v ostatních jazycích jsou publikována v českém překladu (resp. v českém originále). Ukázky jsou doplněny minimálně krátkou biografickou poznámkou o autorovi. Stále jsme otevření k navázání nových kontaktů na autory, jejichž díla dosud v časopise nebyla publikována, abychom je mohli v časopise představit.

Portrét osobnosti / Rozhovor

Z řad Romů se rekrutují nejen v České republice, ale v celosvětovém měřítku osobnosti vynikající svými schopnostmi a dovednostmi ve všech myslitelných oborech lidské činnosti. Imperativem časopisu Romano džaniben a především milou povinností je o těchto výtvarnících, politicích, hudebnících, literátech a

mnohých dalších zpracovat portrét nebo je osobně navštívit a nahrát s nimi rozhovor, který následně v časopise opublikujeme. Druhým, neméně důležitým důvodem pro publikování rozhovorů, je dokumentování historických etap z pohledu přímých účastníků. Nejčastěji jsou obsahem rozhovoru válečné vzpomínky, migrace za prací apod.

Recenze a anotace

Tato rubrika obsahuje kratší anotace i obsáhlejší rozborné recenze romistické literatury a monografií romských autorů, výběrově i poezie a beletrie reflektující romskou kulturu.

Personální zázemí spolku

V roce 2017 se aktivně na chodu spolku, redakčních pracích a koordinaci projektů podíleli následující členové spolku:

- Výkonná redaktorka (od roku 2000) a od září 2013 ředitelka spolku: **Mgr. Lada Viková** – psycholožka a romistka, odpovídá za redakční práci a dobrou jazykovou úroveň časopisu, zodpovídá za prosazení edičního plánu stanoveného Redakční radou. Podílí se jak na redakční práci, tak na korekturách, a pomáhá s výběrem literatury k recenzování. Zároveň se od září 2013 více podílí na administrativní činnosti a řízení celého spolku, je přítomna při jednáních o zamýšlených projektech, jedná se sponzory, spoluorganizuje schůzky redakční rady apod.

- Výkonná redaktorka a od května 2011 šéfredaktorka: **Helena Sadílková, PhD.** – romistka – zodpovídá za recenzní posouzení jednotlivých textů, zajišťuje komunikaci s autory a s recenzenty příspěvků. Podílí se na redakčních pracích a na prepisech českých a romských textů, překládá z angličtiny, doplňuje články o anglická resumé a aktivně zapojuje do redakčních prací studenty romistiky na FF UK a podílí se na výběru vhodných recenzentů pro romistickou i beletristickou literaturu, komunikuje s autory recenzovaných odborných článků.

- Výkonný redaktor a od května 2011 šéfredaktor: **Mgr. Pavel Kubaník** – romista, organizuje setkání Redakční rady, získává příspěvky do recenzované i

nerecenzované části časopisu, podílí se na redakčních pracích, udržuje spolupráci se Seminářem romistiky na FF UK, komunikuje s recenzenty. Podílí se na prepisech rozhovorů, zodpovídá za sekci literatury a vyhledává literaturu vhodnou k recenzování. Je zodpovědný za organizaci pravidelného diskuzního setkávání Romistické utopie.

- **Koordinátorka projektu Dějiny Romů ve výuce: Mgr. Markéta Skočovská** - absolventka oborů romistika na FF UK v Praze a žurnalistika na FSV UK v Praze. Vede interkulturní dílny od roku 2016. Jako koordinátorka projektu odpovídá za plnění harmonogramu, průběžné evaluace, komunikaci týmu, komunikaci s donátory, tvorbu průběžných a závěrečných zpráv, přípravu podkladů pro metodika a za PR projektu. Zároveň koordinuje samotné dílny na školách a zodpovídá za komunikaci se školami, lektorkami, romskými pamětníky apod.

- **Lektorka interkulturních dílen: Bc. Kateřina Kořínková** - je studentkou oboru romistika na FF UK, proškolená metodičkou projektu a koordinátorka dílen. S vedením dílen má čtyřletou zkušenost. Odpovídá za přípravu a lektorování interkulturních dílen, spolupráci s koordinátorkou dílen a dalšími zaměstnanci projektu.

- **Administrativní a technická podpora spolku: PhDr. Eva Zdařilová** – absolventka romistiky, má na starosti distribuci časopisu předplatitelům a organizační a administrativní chod redakce, udržuje korespondenci s předplatiteli a přispěvateli, zodpovídá za další administrativní záležitosti spolku (vyúčtování grantů a jiná projektová administrativa), spravuje jeho webové stránky. Na redakčních pracích se pak podílí především překlady z německého jazyka.

Časopis Romano džaniben v roce 2017

Projekt byl realizován v souladu s podmínkami dotací a splnil plánovaný záměr vydat dvě čísla časopisu *Romano džaniben* 1/2017 a 2/2017. Obě čísla byla vydána nákladem 300 kusů.

Cíle projektu byly dosaženy plánovanými aktivitami podle navrženého harmonogramu. Do recenzního řízení bylo redakcí časopisu přijato pro obě čísla ročníku 2017 devět článků, z nichž sedm bylo publikováno po přepracování na základě recenzního řízení v recenzované části, jeden byl publikován v nerecenzované části a jeden byl recenzenty odmítnut. Do nerecenzované části bylo zařazeno celkem šest příspěvků a sedm recenzí.

Úspěchem je, že se stále daří držet vysokou úroveň recenzovaných článků a dodržet podmínky Rady pro výzkum, vědu a inovaci, tedy časopis byl i pro rok 2017 veden na seznamu recenzovaných časopisů:

(<http://www.vyzkum.cz/storage/att/B824F2CAD362169FB3F3287B0C4B6D7A/Seznam%20%C4%8Dasopisu%20pro%20rok%202015.pdf>)

Díky tomu je o publikování článků v časopise stále zájem. Zároveň se však prodloužila doba od přijetí článku v redakci k jeho publikování. Recenzní řízení každého článku trvá minimálně 2-3 měsíce, v některých případech dochází k vypracování nových posudků po přepracování původního textu, tedy přípravná fáze článku může trvat i 5-6 měsíců.

Projekt byl a stále je určen: romistické obci, odborníkům a studentům romistiky a přílehlých oborů, romské i neromské veřejnosti se zájmem o romskou kulturu, Romům uplatňujícím své právo požívat a šířit vlastní kulturu v mateřtině, romským i neromským organizacím: neziskovým, charitativním a církevním organizacím, médiím, státní správě, specializovaným pracovištím, resp. profesním skupinám, které se dostávají do přímého styku s Romy: učitelům, sociálním pracovníkům, romským poradcům a asistentům, pracovníkům policejní a vězeňské služby.

I ve 24. ročníku byly publikovány články, které pomáhají obohatit romskou i neromskou veřejnost, a to především zájemce o romistiku (potažmo romský jazyk, historii, kulturu), jak v recenzované části, tak i v neodborné, revuální části. Podařilo se získat zajímavé texty a realizovat jejich vydání. Tematicky jsou obě čísla věnována převážně romskému dětství, a to především

z perspektivy Romů samotných. Z tohoto ústředního tématu vybočují pouze lingvistický článek Jana Červenky věnovaný historii romského pravopisu a recenzní článek Tomáše Kobese analyzující knihu *Etnografie sociální mobility*. Editorem tohoto ročníku byl Pavel Kubaník, který oslovil autory, kteří se tématu dětství v romských komunitách dlouhodobě věnují. Svůj článek zde otiskuje známá trojice autorů Dana Bittnerová, Monika Levínská a David Doubek, kteří se věnují romskému dětství ve vyloučené lokalitě, blízké téma z podobného prostředí zpracovala Gabriela Caltová-Hepnarová, ta ovšem sleduje především výchovné prostředky rodičů. Článek samotného editora, Pavla Kubaníka, přibližuje specifický způsob, jakým romští rodiče a prarodiče trénují své děti v útlém věku (okolo dvou let) k asertivitě – sebezprosažení se bez užití násilí, tyto „hry“ pozoroval, natáčel a následně analyzoval v prostředí romské osady. Naopak tématu bitek – a to mezi romskými teenagery - se věnuje Zuzana Trachtová. V obou číslech dohromady byly otištěny i tři články zaslané ze zahraničí. Sofiya Zahová se ve svém odborném článku zaměřila na autobiografické narativní psaní romských autorů ve Švédsku, její článek je doplněn ukázkou překladu z knihy Gunily Lundgren a Alyoshi Taikon. Třetím článkem ze zahraničí je materiálová studie Nikolaje Bessonova, zaměřená na domácí práce a povinnosti romských dětí v bývalém Sovětském svazu. Romskou literaturu v tomto ročníku zastupuje (kromě již zmíněného textu A. Taikona) výběr textů z literární soutěže *Romano suno* a vítězné práce soutěže, kterou pro tento ročník vyhlásil spolek *Romano džaniben*. I tyto vybrané práce představují další úhly pohledu na romské dětství, stejně jako mozaika z biografických rozhovorů sestavená Pavlem Kubaníkem.

Vzhledem k zaměření časopisu na širokou veřejnost a vzhledem k rozdělení časopisu na dvě části – odbornou a neodbornou – si časopis zachovává předplatitele a zároveň publikované texty nezůstanou čtené pouze v kruhu akademickém, ale dostane se jim širšího obecnstva, což směřuje k jejich popularizaci.

Z povahy časopisu a způsobu jeho distribuce skrze Českou poštu a.s. vyplývá, že nedochází k žádnému omezení jeho dostupnosti. Časopis je možné snadno objednat v redakci, je stále možné objednat si archivní čísla tohoto časopisu buď poštou, nebo mailem (kontakt je možné najít v tiráži časopisu a na webových stránkách - <http://www.dzaniben.cz/>).

OBSAH ČASOPISU V ROCE 2017

ROMANO DŽANIBEN 1/2017

RECENZOVANÁ ČÁST

Dana Bittnerová, Markéta Levínská

Zápas o šťastné dětství

Příspěvek interpretuje povahu instituce dětství a kulturní model „šťastného dětství“ z perspektivy moderních státních institucí, které reprezentují majoritní společnost, a romské minority, která žije ve vesnických vyloučených lokalitách. Na základě terénního výzkumu, který sledoval vzájemné vztahy a interakce pomáhajících profesí a klientů (Romů), se zaměříme na tenze, které vyplývají z odlišných emických perspektiv na instituci dětství. Ukážeme tři odlišné kulturní modely dětství – rodičů, učitelů a úředníků (OSPOD a sociální komise). Zaměříme se na principy, jež je utvářejí a budeme sledovat jejich bezprostřední dopad na rozhodování a jednání aktérů. Zajímají nás procesy vyjednávání normy, co je a co není „šťastné dětství“.

Gabriela Caltová – Hepnarová

Mnohobproblémové romské rodiny a jejich ochrana dětí před riziky

Článek si všímá výchovných praktik v romských rodinách, které jsou institucemi viděny jako mnohobproblémové. Text nejdříve definuje rizika, kterých se rodiče ve vztahu k dospívání svých dětí obávají, a následně popisuje různé strategie ochrany dětí před těmito riziky, ať už se jedná o různé druhy domácí represe nebo o praxi budování pevného vztahu mezi rodiči a dětmi.

Tomáš Kobes

O lovcích a sběračích sociálních struktur a dominantních diskurzů

Recenzní článek přináší zasvěcený pohled na publikaci autorů (editorů) Jaroslava Šotoly a Maria Rodrigueze Pola. Jejich kniha vyšla na Univerzitě Palackého v Olomouci v roce 2016 pod názvem *Etnografie sociální mobility*. Přibližuje etnografický výzkum romských komunit ve vybraných slovenských obcích, v nichž žijí romské rodiny, kterým se daří realizovat sociální vzestup.

NERECENZOVANÁ ČÁST

Pavel Kubaník

Vzpomínky na dětství

Článek představuje mozaiku narativů o romském dětství. Pamětníci zastupují různé generace, vyrůstali v odlišném sociálním prostředí, vybavují si v souvislosti s dětstvím různé motivy. Mozaika tak slouží jako doplněk k dosud málo probádanému tématu romské dětství z perspektivy samotných Romů a může být určitou inspirací pro další badatele. Zároveň se jedná o texty se samostatnou literární hodnotou.

Iveta Kokyová a Lada Viková

Dvacet let soutěže *Romano suno* (Romský sen)

Dřívější koordinátorka a členka poroty soutěže *Romano suno* spolu se současnou členkou poroty reflektují význam této dříve jen dětské literární a výtvarné soutěže, již po dobu 20 let pořádá Nová škola, o.p.s. Ke svým osobním vzpomínkám vybraly několik ukázek vítězných prací, které jsou doplněné několika z tematického hlediska volenými obrázky ze stejnojmenné výtvarné soutěže.

ROMANO DŽANIBEN – 2/2017

RECENZOVANÁ ČÁST

Zuzana Trachtová

Někdy jsem rebelka, jindy slušná holka. Kulturní modely násilí z pohledu romských dívek

Text je založen na etnografickém výzkumu party romských teenagerů v Praze. Teenageři v rámci vrstevnické komunikace často tematizovali problematiku násilí. Z výzkumu vyplynulo, že v Praze existuje několik podobných teenagerských romských skupin, které mezi sebou organizují pouliční bitky. Násilí se ukázalo jako dominanta především chlapců, nicméně v partě je respektované i dívkami. Text představuje krátkou sondu do významu násilí z pohledu dívek. Jako teoreticko-metodologický rámec, který užívám k analýze svých dat, jsem zvolila teorii kulturních modelů. Tato metoda mi umožňuje podívat se do emické perspektivy teenagerů a zjišťovat, jaké metafory se s násilím pojí, co vlastně násilí v jejich řeči znamená a co stojí v pozadí jejich rozhodování být či nebýt účasten násilí.

Sofiya Zahova

Dětství v autobiografickém psaní Romů ve Švédsku. Tendence a změny

Pohled na dětství samotných Romů nemusí být zprostředkováván pouze antropology nebo sociology. V romské literatuře existuje silný proud vycházející z vyprávění o životě, ať už se jedná o vlastním životem inspirovanou fikci, o autobiografii nebo o biografii vznikající ve spolupráci s dalším tazatelem a editorem knihy. Sofiya Zahova si vybrala několik takovýchto literárních děl, která vycházela ve Švédsku od 70. let 20. století dodnes. Dochází ke zjištění, že zpodobení dětství a dětských hrdinů se v tomto období proměňovalo – zatímco ve starších knihách je dětství pevně spjato s vyprávěním o rodině, později se dětský hrdina na jednu stranu individualizuje, na druhou stranu slouží k vyprávění tematizujícímu romskou identitu v mezinárodním kontextu.

Pavel Kubaník

„Nebijte se. Hádejte se.“ Socializace asertivity v Gavu

Článek se zabývá pobízením dětí k projevům asertivního chování, které autor sledoval v romské rodině na východním Slovensku. Tento frekventovaný jev článek analyzuje na několika ukázkách a rozebírá ho v širších kulturních souvislostech. Pobízení k asertivitě je jedním z projevů jazykové socializace dětí ve zkoumané lokalitě. Jedná se jak o realizaci místního komunikačního stylu, tak o praxi, skrze kterou jsou děti vedeny k projevení své osobnosti a díky které se učí rozpoznávat skutečné záměry mluvčích.

Červenka Jan

Prvky cizích pravopisů v pravopisu severocentrální romštiny – proměny v teorii a ediční praxi od počátku systematického pravopisu do přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století

Článek sleduje vývoj jednoho z pravopisných principů severocentrální romštiny na českém území: zápisu přepnutí kódu využívajícího pravopisný systém zdrojového jazyka. Omezuje se na období do dvou textů připravovaných v době tzv. přestavby a publikovaných brzy po změně režimu.

Autor dospívá k následující periodizaci: Sledovaný princip je poprvé deklarován až v roce 1991, ale je přítomen už při vzniku pravopisu. V období Svazu Cikánů – Romů (1970-1973) se prudce rozvíjí romská publicistika, což s sebou přináší i vyšší výskyt přepínání kódu. V období nuceného útlumu romského etnoemancipačního hnutí (1974-1989) mizí z psané romštiny společenská tematika, ale právě díky tomu má tištěná romština puristickou podobu, ačkoli doba nepřeje romskému nacionalismu. Přepínání kódu se vrací spolu se společenskou tematikou až v posledním období komunistického režimu v textech publikovaných po pádu komunismu.

NERECENZOVANÁ ČÁST

Nikolaj Bessonov

Domácí práce a povinnosti cikánských dětí v Sovětském svazu během kočovného období

Na základě vyprávění pamětníků z různých subetnických skupin Romů, které dříve kočovaly po území slovanských republik Sovětského svazu, staví autor obraz dětství v kočovných táborech v desetiletí po skončení druhé světové války. Zaměřuje se na různé podoby zapojení dětí (zhruba od tří do čtrnácti

let) do běžného života jejich rodin. Dochází k závěru, že svědectví pamětníků zcela boří romantický mýtus o bezstarostnosti „cikánského života“, což se týká i dětství.

Markéta Hajská

Gagarin

Vyprávění olšského Roma známého pod jménem Gagarin o jeho dětství.

Gunila Lundgren, Alyosha Taikon

Ukázka z knihy autobiografie A. Taikona

Ukázka překladu z knihy vzpomínkového vyprávění Alyoshi Taikona, záměrně byly vybrány kapitoly týkající se dětství autora.

Stáňa Miková

Šov berš

Vítězný příspěvek literární soutěže, kterou vyhlásila redakce časopisu pro toto číslo věnované romskému dětství. V soutěži zvítězila povídka věnovaná očekávání i zklamání romské šestileté dívky v den jejich šestých narozenin.

Financování časopisu:

Vydání obou čísel časopisu Romano džaniben v roce 2017 podpořili:

Ministerstvo kultury ČR částkou 443 000,-

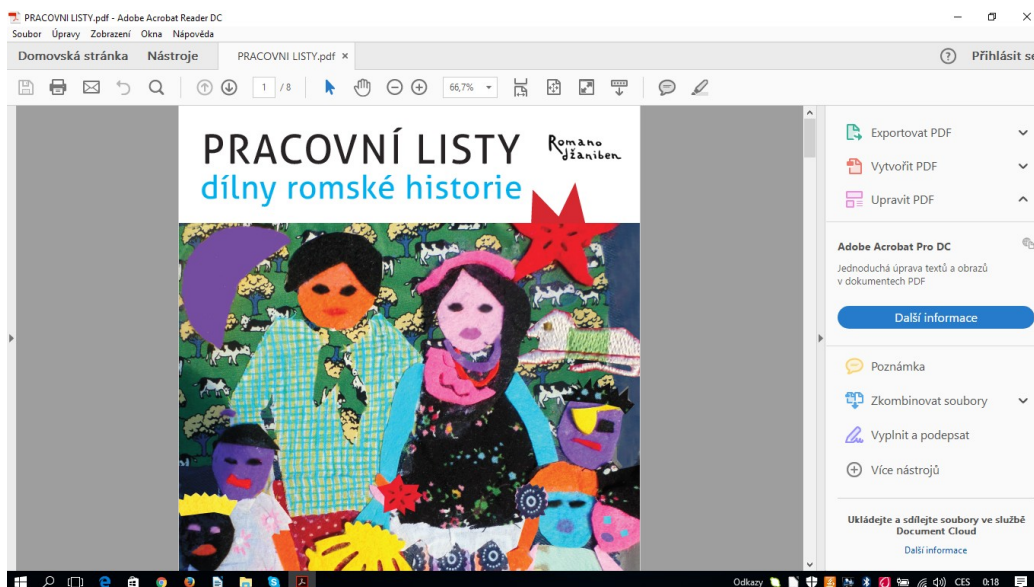
Magistrát hl. m. Praha částkou 100 000,-

a za štědrost děkujeme také soukromým dárcům.

Další aktivity spolku v roce 2017

Vedle vydávání stejnojmenného časopisu se spolek Romano džaniben zabývá také dalšími projekty, které jsou většinou edičního nebo vzdělávacího charakteru. V roce 2017 jsme zůstali věrní oblasti vzdělávání a prohlubování odborné diskuze pomocí již tradičního projektu **Dějiny Romů ve výuce** a přednáškového cyklu **Romistické utopie**. Navíc jsme v rámci projektu **Romano džaniben: romské texty on-line a jejich využití ve výuce** získali a redakčně připravili k zveřejnění dosud nepublikované texty v romštině a k těmto a dalším již publikovaným v dřívějších letech nechali zpracovat metodiky pro pedagogy.

Romano džaniben: romské texty on-line a jejich využití ve výuce

Projekt navazoval na programy realizované v letech 2015 a 2016, kdy jsme digitalizovali a zveřejnili on-line archiv časopisu od roku 1994 do současnosti. V roce 2017 řešitelé v rámci tohoto projektu vytvořili, vyzkoušeli a na webových stránkách zveřejnili metodiky pro výuku romštiny k vybraným dvanácti textům, představujícím asi 18 lekcí v rozsahu 45 min. Metodiky obsahují základní popis postupu práce včetně zadání domácí práce a způsobu jejich kontroly, pracovní texty pro učitele a pracovní listy pro studenty a odkazy na další materiály k tématu jednotlivých hodin. Metodiky obsahují též překlady do romštiny umožňující vést hodinu v maximální míře v romském jazyce. Metodiky jsou dostupné přes webové stránky sdružení (www.dzaniben.cz), zde je jejich kompletní seznam:

Úroveň A1:

Eliášová, Irena. O kham zadžal tosarla / Slunce zapadá už ráno: Nevo dživipen / Nový život. *Romano džaniben* 2012, č. 2, s. 116-131.

[téma: Konverzace jako charakteristika osob a situací]

Fabiánová, Tera. Phosađi lulud'i / Bodlák. (Překlad Milena Hübschmannová + Autorčina česká verze). *Romano džaniben* 2000, č. 3, s. 88-89.

[téma: Setkání s romskou poezií]

Miková, Stáňa. U na dela peske smirom u na dela / a nedá si pokoj a nedá. In Andrej Giňa, Stáňa Miková. Pozdravy z/do Rokycan. *Romano Džaniben* 2/12016, s. 159-191.

[rozběr literárního textu; zaměření na tvoření futura]

Scheinostová, Alena. Krajiny slov a krajiny citu – nad romskými říkadly. *Romano džaniben* 2005, řilaj (1), s. 136-144.

[téma: Zdrobněliny v dětských říkadlech]

Úroveň A1/A2:

Hellebrand, Jiří. Miri fameľija. In Amaro Romano suno – dvacetileté výročí unikátní dětské literární soutěže, *Romano džaniben* 1/2017.

[popis rodiny a autentické situace mluvčího]

Hübschmannová, Milena. O mém životě kdybych měl mluvit, tak by to byl román. Rozhovor s Antonínem Holomkem. *Romano džaniben* 2005, č. 1, s. 29-40.

[téma: Prastiben - vyhoštění jako nástroj sociální kontroly, rozhovor s pamětníkem]

Gurecká, Irena. Miri dajori. Amaro Romano suno – dvacetileté výročí unikátní dětské literární soutěže. *Romano džaniben* 1/2017.

[skloňování jmen a jmenných frází]

Ort, Jan. O Roma Mirořatar / Romové z Mirole. *Romano džaniben* 2/2016, s. 145-158.

[formy místních názvů: lokativní a ablativní vazby]

Tomšů, Andrea. Ahoj mamu! Amaro Romano suno – dvacetileté výročí unikátní dětské literární soutěže. *Romano džaniben* 1/2017.

[porozumění jednoduchému textu]

Úroveň A2/B1:

Čajkovská, Helena. Žaneta. In Amaro Romano suno – dvacetileté výročí unikátní dětské literární soutěže, *Romano džaniben* 1/2017.

[náslech a reprodukce příběhu]

Ferková, Ilona. Sar o Roma avenas pal o mariben pro Čechi / Jak přicházeli Romové po válce do Čech. *Romano džaniben* 1-2/1995, s. 89 – 95.

[formulace otázek a odpovědí; procvičování používání minulých časů (dokonavý / nedokonavý)]

Giňa, Andrej. Pal o Rom the pal e phuri Jožaňa / O Romovi a staré Jožaně. In Andrej Giňa, Stáňa Miková. Pozdravy z/do Rokycan. *Romano Džaniben* 2/12016, s. 170-178.

[vyprávění – ustálené formulace romské pohádky: samostatný přednes a možnosti překladu]

Horváthová, Lucie. Demonštracija perdal o Roma andre amaro foros. In: Amaro Romano suno – dvacetileté výročí unikátní dětské literární soutěže, *Romano džaniben* 1/2017.

[porozumění textu a krátká diskuse na téma setkání s diskriminací a rasismem]

Úroveň B1/B2:

Dujto baro mariben Bařizovcate / Druhá světová válka v Batizovcích. Rozhovor s Helenou Čonkovou - Joškarkou (nar. 1927). *Romano džaniben* 2/2014, s. 86-105.

[dopady válečné perzekuce Romů na Slovensku – práce s psaným textem a vlastním mluveným a psaným projevem]

Ilona Ferková: Vakeriben pal e Anglija / Příběhy z Anglie. *Romano džaniben*. řilaj /2008, s. 86-105.

[výpovědi o migraci do západní Evropy: Návčik převodu textu z popisu do rozhovoru a opačně. Opakování skloňování jmen v romštině]

Anna Žigová; Eva Zdařilová; Petr Rubák: Zlatica Rusová. *Romano džaniben*. jevend/2009, s. 143-164.

[dialektní odchyly v rámci severocentrální romštiny]

Úroveň B2/C1:

Bodnárová, Zuzana. Adaj áver nána, čak i búti, i búti... / Tady nic jiného nebylo, jen práce a práce... Rozhovor s Annou Batánovicsovou a Annou Kovácsovou. *Romano džaniben* 2011, 2, s. 79-95.

[téma: Představení tzv. „áhi dialektu“ (jihocentrální dialekt romštiny)]

Beníšek, Michael. Čtyři pohádky „slovenských“ Romů ze Zakarpatské Ukrajiny. *Romano džaniben* 2014, 1, s. 113-141.

[téma: Dialektní odlišnosti ve varietách severocentrální romštiny]

Projekt byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády ČR a Rady vlády pro národnostní menšiny a Magistrátu hl. m. Prahy. Oběma sponzorům na tomto místě děkujeme.

Úřad vlády České republiky

Úřad vlády ČR projekt podpořil částkou 86 500,- z programu *Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků za rok 2017*.

Magistrát hl. m. Prahy projekt podpořil 30 000,- z *Celoměstských programů podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2017*.

Romistické utopie 2017

Přednáškový cyklus Romistické utopie začal v říjnu 2010, probíhá s výjimečnými přestávkami po dobu akademického školního roku. V roce 2017 proběhly v rámci cyklu 4 přednášky.

Cyklus má tři hlavní cíle:

- a) propojit badatele a studenty z ČR zajímající se o romskou kulturu v nejširším slova smyslu
- b) umožnit studentům a badatelům prezentovat vlastní bádání či náměty před zasvěceným publikem a získat tak ojedinělou zpětnou vazbu
- c) propagovat existenci časopisu Romano džaniben a rozvíjet osobní kontakty s badatelskou obcí v ČR (případně na Slovensku a jinde v zahraničí), které lze zúročit v získávání odborných textů pro další vydání časopisu.

Zvukové záznamy jsou následně pro zájemce k poslechu na stránkách www.dzaniben.cz

Přednášky v roce 2017 (číslice značí pořadí přednášky od začátku cyklu v roce 2010, anotace jsou kopírovány z pozvánek, zde jsou ponechány ve stejném znění):

45 - Edit Szénássy: Pokoj číslo 5. Leží tam většinou Romky.

Diskriminaci (nejen) ve zdravotnických zařízeních Ústava ČR samozřejmě zakazuje, mnoho Romek-rodíček se ale i přesto v některých českých porodnicích ocitá na pokojích, kde jejich spolu-pacientky tvoří taktéž Romky. Nejedná se o náhodu. Systematická snaha koncentrovat Romky do předem určených nemocničních pokojů je dlouhodobou diskriminační praxí prohlubující propast mezi Romy a neromy, je to závažný společenský problém a to bez ohledu na to, zda tato praxe samotným Romkám vadí či nikoliv. Specifický cíl 8. 3 *Strategie romské integrace do roku 2020* usiluje o podporování opatření, která v co největší míře zajistí, že klienti zdravotnických služeb nebudou diskriminováni či znevýhodněni na základě příslušnosti k romské menšině. Plnění tohoto cíle ukládá *Strategie* Ministerstvu zdravotnictví, to ale problematiku segregace v porodnicích doposud zcela ignoruje.

V rámci mé prezentace se zamyslím nad způsoby, jakými je nakládáno s praxí segregace v porodnicích jak na akademické, tak na praktické úrovni. Opírám se přitom o desetidenní terénní výzkum, který jsem jako sociální antropoložka provedla v prosinci 2016 v jedné české porodnici systematicky oddělující romské rodičky-pacientky od těch neromských. Ve své prezentaci se pokusím o co nejkomplexnější popis této praxe tak, jak jsem ji měla na základě rozhovorů a pozorování možnost zachytit během svého krátkého výzkumu.

46 - Mark Payne: The Slovak Roma in Sheffield: life, language and educational challenges.

The immigration of relatively large numbers of Slovak Roma people to Sheffield since 2004 has highlighted some tensions around the settling of the new arrivals into the complex social, linguistic and cultural spaces of this diverse city. Schools have faced particular challenges welcoming the new children who manifest various issues in relation to their language competencies, prior educational experiences and often lived experiences of social deprivation. Based on data from an ongoing ethnographic study, and drawing on the theoretical insights of, inter alia, Blommaert, Bronfenbrenner and Mušinka, this paper presents the context of the two main sender villages of the 'Sheffield' Roma, explores aspects of the social lives of the Roma in Sheffield, highlights some of the prevalent language issues in working with the Roma participants, and highlights some of the experiences of Slovak Roma children in secondary school as they negotiate prevailing English-only language ideologies and complex curriculum challenges.

47 - Markéta Hajská: Prezentace statusu na sociálních sítích

Příspěvek se zabývá tématem sociálních sítí u komunity olašských Romů s kořeny na východním Slovensku, kteří v současnosti žijí ve Velké Británii, kam začali migrovat od začátku 21. stol. Facebook se stal prostředkem, který propojuje jednotlivé členy sledované komunity a zrcadlí její sociální strukturu. Facebook představuje také aktivní nástroj sociální kontroly v jinak atomizované komunitě, která dříve sdílela sídelní jednotky s fungující přímou sociální kontrolou nad jednotlivými členy. V neposlední řadě je facebook prostorem pro vytváření sociálního statusu a prostorem pro reprezentaci hodnot. Facebookové příspěvky/statusy jsou uzpůsobovány sociální kontrole a sdíleným představám o (sebe)reprezentacích, jsou vystavovány na odiv jakožto statusové symboly v

antropologickém smyslu, které druhotně určují podobu toho, co bude považováno za statusově reprezentativní, akceptované či nepřijímané. Příspěvek čerpá z vlastního terénního výzkumu u popisované komunity ve Velké Británii a na Slovensku.

48 - Jaroslav Šotola: Sociální mobilita Romů a její bariéry.

Sociální mobilita Romů není ve veřejném ani akademickém prostředí výrazným tématem. Dá se říci, že je naopak předmětem soustavného opomíjení a popírání. Prezentace bude zaměřená na představení výzkumu ze Slovenska, který přináší svědectví o historickém či aktuálním sociálním vzestupu Romů ve vybraných lokalitách. Zvolené téma zároveň umožňuje odkrýt a popsat silné bariéry a tlaky, které proti této mobilitě neustále v různých konstelacích působí – jedná se o mocenskou dominanci „majority“. Diskutována bude právě podoba dominance, její projevy a důsledky, a to jako příspěvek k pochopení postavení Romů v celospolečenském kontextu.

Cyklus bylo možné uskutečnit díky podpoře Magistrátu Hlavního města Prahy a jeho *Celoměstských programů podpory aktivit národnostních menšin na území hl. m. Prahy pro rok 2017.*

Dějiny Romů ve výuce

V roce 2017 jsme pokračovali s realizací projektu „Dějiny Romů ve výuce“, jehož hlavním cílem je poskytnout pedagogům komplexní podporu při výuce moderní historie Romů. Ta je poskytována formou webových stránek „**Krajinou příběhů**“ (www.krajinoupribehu.cz), které obsahují multimediální učebnici moderní historie Romů na území České republiky založenou na práci s [interaktivními mapami](#) a příběhy konkrétních míst a skutečných osob. Učebnice obsahuje veřejné texty a úkoly pro samostatnou práci žáků. Dále jsou zde metodické materiály určené pouze pedagogům pro využití ve výuce, které jsou přístupné po předchozí registraci na stránkách.

V roce 2017 byly webové stránky doplněny o deset nových didaktických materiálů vztahujících se k místům spjatým s romskou historií. Tentokrát se projekt zaměřil především na lokality Liberec, Kladno, Praha a Jaroměř-Josefov.

Interkulturní dílny

Nedílnou součástí projektu jsou také dílny romské historie pořádané na školách, v rámci nichž mají žáci a studenti možnost aktivně se seznámit s romskou kulturou a historií přímo od romských vypravěčů. Dílny se skládají z několika bloků. Po úvodním seznámení s moderní romskou historií a metodami orální historie, včetně zásad vedení rozhovorů s pamětníky historických událostí, se studenti v doprovodu lektorů setkávají s romským informátorem v jeho domácím prostředí, což jim umožňuje nahlédnout do každodenního života představitelů romské menšiny. Pomocí vedeného rozhovoru pak získávají poznatky o nedávné historii Romů, zvycích, kultuře, jazyku, ale také názorech samotných Romů na některé historické události.

Dílny proběhly na **3 školách ve 4 různých třídách**: Gymnázium Sázavská Praha, ZŠ Maltézských rytířů Kladno a dvakrát na ZŠ U Nemocnice Rumburk. Pro každou dílnu byl osloven min. 1 romský pamětník/informátor, se kterým se studenti setkali.

Ze všech dílen byly pořízeny nahrávky rozhovorů s pamětníky, které byly následně přepsány a publikovány na webu učebnice.

Pro dílny byli osloveni informátoři: Jaroslav Grundza, Ladislav Goral a Iveta Kokyová.

Ohlasy na interkulturní dílny pro žáky a studenty jsou vesměs pozitivní.

Z hodnocení získaného prostřednictvím hodnotících dotazníků (otevřené otázky) vyplněných po skončení dílen vyplývá, že projekt dobře naplňuje stanovené cíle, tedy že studenti na základě historických poznatků revidují své postoje k současné situaci Romů v ČR, zamýšlejí se nad ní a vidí celou situaci ve větších souvislostech. Dokonce i ti studenti, kteří hodnotí dílnu horší školní známkou, pak v otevřených odpovědích popisují přínos a získání nových poznatků a pohledů.

Odpovědi na jednotlivé otázky lze shrnout takto:

- Studenti by dílny ohodnotili průměrnou školní známkou **1,4**. Nejčastějším hodnocením byla známka 1.
- Co se týče nových poznatků, byly dílny pro studenty přínosné. Nejčastěji zmiňované nově nabyté informace se týkaly především obecně historie a kultury; konkrétně dělení Romů na skupiny, indického původu, existence romské vlajky, hymny a vlastního jazyka, faktu, že Romové byli vězněni v koncentračních táborech či celkově špatného vnímání Romů okolní společností v průběhu historie. Nemalá část žáků také uvedla, že pro ně byly v dílně nové téměř všechny informace, že se s romskou historií a kulturou dříve vůbec nesešli.
- Na otázku, co je na dílnách nejvíce zaujalo, většina studentů zmínila setkání s pamětníkem – romským informátorem. Z pohledu projektu je toto hodnocení velmi důležité, dalo by se říci stěžejní. Projekt je do značné míry postaven na osobních příbězích, orální historii a předávání zkušeností přímo – ne zprostředkovaně skrze média. Jsme proto rádi, že studenti tento záměr vnímají. Další téma, které u studentů stále výrazně rezonuje, je 2. světová válka a romský holocaust, byť o něm naši informátoři a lektori z pochopitelných důvodů hovoří převážně také již jen zprostředkovaně.
- Převážně většině studentů během dílen nic nechybělo. Někteří žáci by uvítali zařazení her a více informací o současných Romech. Také zařazení dokumentu, což bylo v reakci na to ještě v průběhu dílen realizováno.
- Na otázku, co z dílen studenti využijí pro další život, mnoho studentů nedokázalo odpovědět. Tušili, že se jim informace někdy hodit budou, ale nyní přesně neuměli říci k čemu, což není nijak překvapivé. Na druhou stranu se poměrně často objevoval názor, že dílny změnil pohled studentů na

Romy, ztratili vůči Romům předsudky, „Budu se na ně dívat úplně jinak.“, „Nebudu na ně nadávat.“, „Neměli bychom hodnotit lidi podle vzhledu.“ či dokonce, že by rádi o tomto novém pohledu přesvědčili své rodiče (!) či okolí. Toto bezprostřední hodnocení samozřejmě považujeme za velmi pozitivní dopad projektu.

Projekt v roce 2017 podpořil Nadační fond obětem holocaustu částkou 30 000 Kč a Magistrát hlavního města Prahy, částkou 50 000 Kč. Děkujeme za podporu.

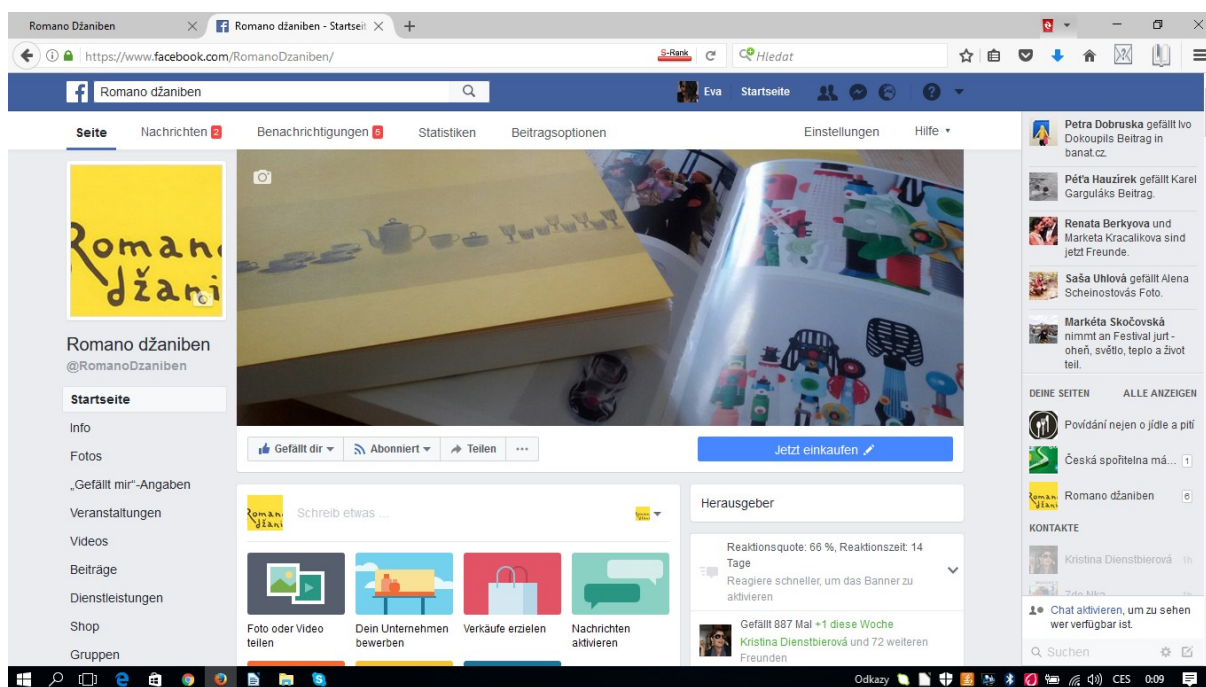

Propagace

V roce 2017 jsme se opět snažili cíleně oslovit nové potenciální čtenáře časopisu Romano džaniben a propagovat i další aktivity spolku. Právě díky širšímu spektru projektů se daří stále rozšiřovat počet zájemců o aktivity spolku. Díky přednáškovým cyklům a dílnám na školách stále narůstá počet předplatitelů časopisu a naopak především díky facebookovému profilu časopisu se ožívají lidé hledající bližší informace ke vzdělávacím projektům spolku.

V roce 2017 se dosah příspěvků na facebookovém profilu pohyboval kolem 3000 osob.

Ani přes úspěšnost propagace přes sociální sítě nezapomínáme na část společnosti, která takto zasíťovaná není, a tak dále distribuujeme např. karty, které jsme nechali vytisknout ve formátech záložky nebo pohlednice s oboustranným potiskem. Věříme, že tyto materiály rozesílané v papírové i mailové podobě pomohly taktéž zviditelnit námi vydávané periodikum.

Zhodnocení roku 2017

Rok 2017 hodnotíme jako úspěšný. Podařilo se nám vydat zajímavá čísla unikátního časopisu Romano džaniben, jenž je jediným odborným romistickým periodikem v České republice s více než dvacetiletou tradicí. Významným a možno říci přelomovým počinem se stal projekt Romské texty on-line a jejich využití ve výuce, v rámci něj se podařilo umístit kompletní archivní čísla časopisu od roku 1994 až do současnosti na webové stránky www.dzaniben.cz. Tím jsme usnadnili dostupnost tohoto časopisu pro širokou veřejnost. K vybraným textům jsme rovněž vytvořili jednoduché metodiky, které umožňují jejich použití v rámci různých kurzů romského jazyka.

Časopis jsme propagovali jak pomocí hromadných mailů, tak i rozesíláním propagačních materiálů v tištěné podobě. V roce 2017 spolek získal nové předplatitele a rozrostlo se i publikum přednáškového cyklu Romistické utopie, v jehož rámci byly zorganizovány čtyři semináře (přednášky a diskuse) – opět tak docházelo k pravidelnému setkávání odborníků, kteří se vzájemně obohacují o své poznatky.

Dalším úspěšným krokem spolku Romano džaniben byla pokračující realizace projektu Dějiny Romů ve výuce. Zde se spolek opět zaměřil na posílení výuky moderní romské historie na základních a středních školách v ČR. Podařilo se navázat spolupráci jak s novými školami, tak s romskými informátory. Do programu jsme také nově zapojili téma romského jazyka, se kterým se snažíme seznamovat především studenty v rámci interkulturních dílen. V projektu dokazujeme, že se nechceme uzavírat pouze do světa odborných kruhů, ale naopak se snažíme poznatky o romské kultuře, jazyku a historii přibližovat široké veřejnosti.

Za spolek Romano džaniben

Lada Víková

a

Eva Zdařilová